

«Ғаслик мекунам»
Ректори ИТД «Донишгоҳи давлатии Хучанд
номи академик Бобочон Ғафуров»,
доктори илмҳои таърих,
Усмонозода А.И.
соли 2022

ТАҚРИЗИ

Муассисаи пешбар ба рисолаи номзодии Сафармади Мирзоалӣ дар мавзӯи «Аломатҳои биоморфологияи топинамбур (*Helianthus tuberosus* L.) дар шароити водихои Кӯлобу Ҳисор», ки оид ба дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои биологӣ аз рӯи ихтисоси 03.02.01- Ботаника пешниҳод шудааст.

Мубрам будани мавзӯи диссертатсия

Таҳқиқоти гузаронидашудаи Сафармади Мирзоалӣ оид ба омӯзиши ва муайян намудани биоморфологияи намунаҳои гуногуни топинамбур (*Helianthus tuberosus* L.) шароити водихои Кӯлобу Ҳисор махсуб меёбад. Корҳои таҳқиқотии илмӣ доир ба омӯзиши намунаҳои гуногуни топинамбур дар ду минтақаи агроэкологӣ, яъне дар шароити минтақаи Кӯлоб (дар ҳудуди ноҳияи Восеъ, ҷамоати ба номи М. Вайсов, деҳаи Кадучӣ), ки дар баландии 460 м аз сатҳи баҳр ҷойгир аст, инчунин дар шароити водии Ҳисор (шаҳри Душанбе, китъаи таҷрибавии Институти ботаника, физиология ва генетикаи растани Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон), ки дар баландии 840 м аз сатҳи баҳр воқеъ мебошад, гузаронида шуданд. Ин ду мавзеи агроэкологӣ бо хусусиятҳои иқлимӣ ва таркиби хокшон аз ҳамдигар фарқ менамоянд. Диссертатсионӣ дар самти биоморфология омода шуда истифодаи таснифи намунаҳои гуногуни топинамбур (*Helianthus tuberosus* L.) бо роҳи усулҳои Подольский А., Раҳимов С., Серебряков И.Г. корро пурмазмун ва пурра намудааст.

Дар шароити Тоҷикистон таҷрибаҳои илмӣ доир ба омӯзиши маводҳои коллексионии топинамбур қариб, ки гузаронида нашудааст.

Чанде аз таҷрибаҳои илмии олимон (В.Н. Литвинов, 1965; А.Эргашев, 1976; М.А. Исмоилова, 2015; Қ.Партоев, 2015; Н.Х.Сайдалиев, 2018; С.Садридинов, 2018) оид ба омӯзиши як ё ду намунаи топинамбур дар шароити водии Ҳисор гузаронида шудаанд. Вале, дар шароити водихои Кӯлобу Ҳисор то кунун омӯзиши намунаҳои гуногуни топинамбур омӯхта нашудааст. Бинобар ин, бори нахуст дар натиҷаи гузаронидани таҳқиқотҳои илмӣ дар шароити водихои Кӯлобу Ҳисор, дар баландихои 460м ва 840м аз сатҳи баҳр хусусиятҳои биоморфологӣ ва фарқияти аломатҳои гуногуни 16 намунаи топинамбур, сохти анатомии баъзе намунаҳои топинамбур омӯхта шудааст.

Навгони илмӣ таҳқиқот. Бори аввал тағйирёбии аломатҳои анатомӣ ва морфологӣ намунаҳои топинамбур дар шароити водии Кӯлоб ва Ҳисор омӯхта шудааст. Мувофиқи таҳқиқотҳои муаллиф муайян гардид, ки сохти анатомии барги намунаҳои Ваҳдат, Сарват ва Интерес хучайраҳояшон аз ҷиҳати андоза ва эпидермаи баргҳои намунаҳои гуногуни топинамбур аз ҳамдигар фарқ менамоянд. Ҳангоми мушоҳида муайян гардид, ки эпидермаи болоӣ аз як қабат хучайраи девораш ғафс иборат буда, баландии он ба 22.6 ± 4.10 мкм, паҳноияш бошад, ба 28.0 ± 1.49 мкм ва эпидермаи поёни бошад, аз як қабат хучайраи девор ғафс иборат буда, баланди он ба 20.2 ± 1.55 мкм ва паҳноии ба 25.6 ± 3.18 мкм мерасад.

Хусусиятҳои ташаккулёбии аломатҳои морфологӣ ва массаи биологӣ намунаҳои гуногуни топинамбур дар баландихои 460 ва 840 м аз сатҳи баҳр ва миқдори пигментҳои фотосинтетикӣ (хлорофиллҳои “а”, “б” ва каротиноидҳо) дар баргҳои намунаҳои топинамбур дар шароити водии Кӯлоб омӯхта шуд.

Аҳамияти назариявӣ ва илмию амалии таҳқиқот. Муқаррароти назариявии рисолаи илмӣ биоморфологияи назариявиро пурра мегардонад. Нақшаҳои илмӣ рисола метавонад дар корҳои илмӣ дар бахшҳои ботаника ва физиологияи растаниҳо истифода гарданд.

Корҳои илмӣ гузаронидашуда собит намудаанд, ки аз парвариши намунаҳои топинамбур дар шароити минтақаҳои Кӯлобу Ҳисор даромади иқтисодӣ ба даст овардан мумкин аст. Хулосаҳо ва натиҷаҳои диссертатсия метавонанд дар раванди корҳои илмӣ ва таълими дарсҳои курсҳои махсуси факултетҳои биологии донишқадаву донишгоҳҳо ва муассисаҳои олии касбии соҳаи биология ва дорусозӣ истифода шаванд.

Оид ба мавзӯи таҳқиқоти диссертатсия 15 маводи ҷопшуда, аз ҷумла 8 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Россия, як монография нашр гардидаанд. Диссертатсия дар ҳаҷми 152 саҳифа таҳия шуда, аз муқаддима, 5 боб, хулоса, феҳристи адабиёти истифодашуда, 25 расм, 19 ҷадвал, 41 нақша ва замимаҳо иборат аст. Дар қори диссертатсионӣ 170 адабиёт истифода шудаанд, ки 9 адади онҳо ба забони хориҷӣ мебошанд.

Қор бо забони тозаю фаҳмои тоҷикӣ навишта шудааст. Шарҳи адабиётҳо аниқу дақиқ, бе ҷузъиётҳои барзиёд навишта шудааст, ки барои моҳияти масъалаи матраҳшударо дарк кардани хонанда кумак мекунад. Шарҳи адабиётҳо хусусияти таҳлилий дошта, самтҳои номаълуме, ки муаллиф таҳқиқ қардан мехоҳад, ҷудо мекунад. Дар маҷмӯъ шарҳи адабиётҳо хеле хуб оварда ва муҳокима гардидааст.

Натиҷа ва хулосаҳои унвонҷӯ асоснок қарда шуда ва эҳтимолиятнокии онҳо аз ҷиҳати илмӣ назариявӣ амалиявӣ асоснок қарда шудаанд.

Қисми методии қор ба таври муфассал усулҳои истифодашударо дар бар мегирад ва аз он шаҳодат медиҳад, ки муаллифи қор усулҳои муосиру боварибахши таҳқиқотиро истифода қардааст.

Муаллиф дар рафти таҳқиқотҳояш вазифаҳои дар назди худ гузоштаро иҷро намудааст.

1. Хулосаи баровардаи унвонҷӯ асоснок қарда шуда, бо маводҳои сершумор пурра қарда шудаанд. Таҳқиқотҳо имконият доданд, ки саҳми маъмули назариявӣ ва амалӣ муайян қарда шавад.

2. Диссертатсия кори илмий пура иҷро кардашуда мебошад.

Диссертатсия бо натиҷаҳои илмию тадқиқотӣ чамбаст карда шудааст, унвонҷӯ мустақилона дар сатҳи даркорӣ илмӣ корҳои худро ба сомон расонидааст. Дар диссертатсия натиҷаҳои илмӣ оварда шудаанд, ки онҳо ҳамчун коркарди илмӣ асоснок кардашуда дар таҷриба татбиқ ва тасниф карда шудаанд, ки барои ҳалли вазифаҳои муҳими ботаникӣ ва бо амал баровардани он аҳмияти назаррас дорад.

Диссертатсия аз ҷиҳати илмӣ тадқиқоти пурра иҷро шуда, хело муҳим ба ҳисоб меравад.

3. Эродҳо оид ба баъзе камбудихо дар диссертатсия.

Новобаста ба муваффақиятҳои ба дастовардаи муаллиф оид ба диссертатсия ҳангоми ҳаматарафа таҳлил намудани он баъзе камбудихо мушоҳида карда шудаанд, ки онҳо чунинанд:

1. Дар диссертатсия баъзе хатогиҳои имлоӣ мушоҳида карда мешаванд.
2. Дар боби якум адабиёти солҳои охир кам ба ҷашм мерасад.
3. Хуб мешуд, ки алоқамандии баъзе хусусиятҳои намунаҳои гуногуни толинамбурро дар ин ё он минтақа нишон дода мешуд.
4. Дар диссертатсия омӯзиши сохти анатомии ҳамаи намунаҳои оварда нашудааст.
5. Дар боби 3 ва 5 хулосаҳои зиёд оварда шудаанд ва мушаххас намудан лозим аст.

Эродҳои дар боло оварда шуда ба сифат ва баҳои арзанда додашудаи диссертатсия таъсири манфӣ намерасонад.

Автореферат ба мазмун ва мундариҷаи диссертатсия мувофиқат мекунад.

Хулоса

Эродҳои дар боло зикргардида ҳеҷ гоҳ баҳои мусбати додашударо оид ба диссертатсия кам намекунад. Қайд кардан ба маврид аст, ки оид ба муҳимият, навоварии илмӣ ва аҳамияти амали доштан ва ҳаҷми гузаронидани таҳқиқотҳо ба талаботи дастурамал оид ба тартиби

барасмиятдарории диссертатсияхо ва авторефератхо, ки бо фармоиши раиси КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз моҳи феввали соли 2022 тасдиқ шудааст, барои диссертатсияхо оид барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илм ҷавобгӯ буда, муаллифи он Сафармади Мирзоалӣ, ки диссертатсияро дар мавзӯи «Аломатҳои биоморфологии топинамбур (*Helianthus tuberosus* L.) дар шароити водихои Кӯлобу Ҳисор» иҷро намудааст барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.02.01. - ботаника арзанда аст.

Диссертатсияи Сафармади Мирзоалӣ дар мавзӯи «Аломатҳои биоморфологии топинамбур (*Helianthus tuberosus* L.) дар шароити водихои Кӯлобу Ҳисор» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 03.02.01 – ботаника таҳти суратчаласаи №4 аз санаи 1 декабри соли 2022 мавриди баррасӣ қарор дода шуд.

Раиси ҷаласа, номзади илмҳои биологӣ, дотсент,
мудирӣ кафедраи ботаника ва физиологияи растаниҳои факултети биология ва химияи МДТ “ДДХ ба номи академик Бобочон Ғафуров” Ҳомидов Ё.Р.

Имзои Ҳомидов Ё. Р. - ро тасдиқ мекунам:
Сардори расми кадрҳо ва корҳои махсуси
МДТ “ДДХ ба номи академик Бобочон Ғафуров” Наврӯзов Э.

Нишонӣ:
735700, Ҷумҳурии Тоҷикистон
ш. Хучанд, кӯчаи Мавлонбеков 1.
Тел: (992-3422) 6-52-73, факс:
(992- 3422) 6-75-18, www.hgu.tj,
E-mail: rector@hgu.tj.